

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 30.10.2025

Kabul Tarihi / Accepted: 12.12.2025

Kantar, G., Akova Havalı S. ve Çorbacı, Ş. (2026). Siyasi partilerde toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde kadın temsiliinde engeller ve fırsatlar: Türkiye örneği. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), 178-202. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1813792>

**SİYASİ PARTİLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ÇERÇEVESİNDE
KADIN TEMSİLİNDE ENGELLER VE FIRSATLAR: TÜRKİYE ÖRNEĞİ¹**

Gökmen KANTAR², Sibel AKOVA HAVALI³, Şeyma ÇORBACI⁴

ÖZ

Kadınlar tarih boyunca ataerkil toplum yapısının şekillendirdiği geleneksel roller nedeniyle siyasal, ekonomik ve toplumsal alanlarda ikincil konumda kalmıştır. Bu eşitsizlikler, kadınları temel haklarını kazanmak için mücadele etmeye yöneltmiş; özellikle siyasal hakların elde edilmesi, eşit yurttaşlık yolunda kritik bir adım olmuştur. Ancak yasal kazanımlara rağmen kadınların siyasal temsili hem sayısal hem de niteliksel olarak yetersizdir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin siyasal alandaki bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Kadınların karar alma süreçlerine sınırlı katılımı, yalnızca bireysel hakların değil, toplumsal ölçekte cinsiyet temelli adaletin de gerçekleşmesini engellemektedir. Bu bağlamda, kadınların siyasal temsili yalnızca bir demokrasi meselesi değil, aynı zamanda toplumsal adaletin sağlanması açısından çok boyutlu bir konudur. Toplumsal cinsiyet rolleri, siyasal temsili doğrudan etkilerken; kadınların siyasetle ilişkisi bireysel tercihlerden çok yapısal koşullarla şekillenmektedir. Bu çalışma, kadınların siyasal temsiline ilişkin süreci toplumsal cinsiyet perspektifiyle ele almakta; siyasal yapılar, kadın hareketleri, ulusal ve uluslararası girişimler üzerinden çok katmanlı bir analiz sunmaktadır. Engellerin yanı sıra fırsatlar ve destek mekanizmaları da değerlendirilmektedir. Türkiye örneği üzerinden yapılan çözümleme ile kadınların siyasal yaşamdaki yeri tarihsel bağlamda ele alınmakta; siyasal karar alma süreçlerinde eşit ve etkin katılımlarının önemi vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye’de Kadının siyasal temsili, Siyasal temsilde engeller ve fırsatlar, Toplumsal cinsiyet eşitliği.

**OBSTACLES AND OPPORTUNITIES IN WOMEN'S REPRESENTATION IN THE
FRAMEWORK OF GENDER EQUALITY IN POLITICAL PARTIES: THE CASE OF
TURKEY**

ABSTRACT

Throughout history, women have remained secondary in political, economic and social spheres due to the traditional roles shaped by the structure of patriarchal society. These inequalities have led women to struggle to win their fundamental rights; the acquisition of political rights in particular has been a critical step on the road to equal citizenship. But despite legal gains, the political representation of women is insufficient both numerically and qualitatively. This is considered a reflection of gender inequality in the political sphere. The limited participation of women in decision-making processes prevents not only individual rights but also gender-based justice from taking place on a social scale. In this context, the political representation of women is not only a matter of democracy, but also a multidimensional issue in terms of ensuring social justice. While gender roles directly affect political representation; women's relationship with politics is shaped by structural conditions rather than individual preferences. This study considers the process of political representation of women with the perspective of gender; it offers a multi-layered analysis of political structures, women's movements, national and international initiatives. In addition to obstacles, opportunities and support mechanisms are also evaluated. With

¹Bu makale Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı bünyesinde Şeyma ÇORBACI tarafından hazırlanmış ve 2025 yılında tamamlanmış olan “Siyasi Partilerde Kadın Temsili: Engeller, Fırsatlar ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

²Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, gkantar@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5120-110X>

³Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, sibel.akova@yalova.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7680-7394>

⁴Yüksek Lisans Öğrencisi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, seymacorbaci37@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9269-1042>

the analysis made through the example of Turkey, the place of women in political life is discussed in the historical context; the importance of their equal and effective participation in political decision-making processes is emphasized.

Keywords: Political representation of women in Turkey, Barriers and opportunities in political representation, Gender equality.

Giriş

Kadının insan hakları mücadelesi, toplumsal yapının tarihsel olarak şekillendirdiği ataerkil normlara karşı gelişmiştir. Antik Yunan’da kadınların yurttaş bile sayılmayarak kamusal alandan dışlanması, bu dışlayıcı anlayışın ilk örneklerinden biridir (Konan, 2011, s. 160). Modern demokrasiler bile gelişim süreçlerinde kadınları dışlayarak ilerlemiş, “insan hakları” kavramı uzun yıllar yalnızca erkekleri kapsayan bir içerikle, “rights of men” şeklinde ifade edilmiştir (Dinçkol, 1995, s. 14). Demokratik sistemlerde halk egemenliğine rağmen kadınların siyasal haklardan yoksun bırakılması, temsilin eşitlik ve adaletle bağdaşmadığını göstermektedir.

Kadınların hak mücadelesi, özellikle feminizmin tarihsel gelişiminde belirginleşmiştir. 17. yüzyıl Avrupa’sında felsefi temelleri atılan feminizm, 19. yüzyılda kuramsallaşmış; 20. yüzyılda ise birinci, ikinci ve üçüncü dalga olarak gelişmiştir (Berktaş, 2010, s. 4; Uygur, 2019, s. 8-9). Bu süreçte, kadınların siyasal, toplumsal ve ekonomik alandaki eşitsizliklerine dikkat çeken “toplumsal cinsiyet” kavramı akademik alanda yer bulmuş; ilk olarak Ann Oakley tarafından literatüre kazandırılmıştır (Cankurtaran, 2021, s. 22).

Kadınların siyasal katılımının artmasıyla birlikte siyasi partiler bünyelerinde kadın örgütlenmeleri kurmaya başlamış; bu yapılar zamanla hem parti içi eşitliği sağlamaya hem de kadınların siyasal taleplerini gündeme taşımaya yönelik işlevler üstlenmiştir. Siyasi partilerin kadınlara yönelik örgütlenme ve politika geliştirme eğilimi (Kan, 2023, s. 143), demokratik sistemlerde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önemli bir dönüşümün göstergesi olarak değerlendirilebilecektir. Ancak kadınların siyasal hakları birçok ülkede tanınmış olsa da ataerkil değerlerin etkili olduğu toplumlarda yeni yapısal ve kültürel engeller ortaya çıkmıştır. Kadının kamusal değil, özel alana ait olduğu yönündeki toplumsal algı, siyasal temsili sınırlamakta; geleneksel aile dinamikleri ve toplumsal roller kadını çoğu zaman “iyi bir eş, anne” gibi kalıplaşmış kimliklere hapsedmektedir. Bu kalıplar, kadınların sosyal ve siyasal yaşama katılımını sınırlandırmakta; eğitim, ekonomik güç ve karar alma mekanizmalarına erişim konularında ciddi eşitsizlikler yaratmaktadır. Mevzuatta cinsiyet eşitliği sağlanmış görünse de, siyasal yaşamda erkek egemenliğinin devam ettiği ve pratikte kadınların yeterince temsil edilmediği görülmektedir. Bunun bir nedeni de siyasetin tarihsel olarak “erkeksi” bir alan olarak inşa edilmiş olmasıdır.

Kadın-erkek eşitliği, sadece bireysel özgürlüklerin değil, aynı zamanda demokrasi ve sürdürülebilir kalkınmanın da temel koşullarından biridir. Bu doğrultuda kadınların toplumsal koşullarının iyileştirilmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) gibi uluslararası belgelerde de açıkça vurgulanmakta; cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığın önlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Kadınların temsilde yeterince yer almaması, yalnızca nicel değil nitel bir sorun olarak da karşımıza çıkmaktadır. Temsile ilişkin kuramsal yaklaşımlar içinde, kadınların kendi deneyimlerinden kaynaklanan sorunları yine

kadınlar aracılığıyla ifade etmeleri gerektiği yönündeki görüş, özellikle radikal feminizm tarafından savunulmaktadır (Phillips, 2015, s. 82). Bu görüş, kadınların siyasal sisteme katkısını güçlendirmekte; demokratik çoğulculuk ve kapsayıcılığın artmasına hizmet etmektedir.

Türkiye özelinde kadın haklarına ilişkin gelişmeler Tanzimat dönemiyle ivme kazanmış, kadınların gazeteler ve dergiler aracılığıyla kamuoyuna seslenmeleri bu sürecin önemli bir parçası olmuştur. Cumhuriyet döneminde kadınlara 1930'da belediye, 1934'te genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanınmış; bu kazanımlar Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleşmiştir. Ancak bu hukuki ilerlemelere rağmen, kadınların siyasi partilerde ve karar alma mekanizmalarındaki temsili halen sınırlı düzeydedir. Siyasi partilerdeki erkek egemen yapı, kadın sorunlarının görünürlüğünü azaltmakta ve kadınların siyasal hayattaki rolünü pasifleştirmektedir.

Bu bağlamda çalışma, üç temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kadınların siyasal temsili kavramsal ve kuramsal çerçevede ele alınmakta; ikinci bölümde temsilin önündeki yapısal, kültürel ve siyasal engeller ile fırsatlar değerlendirilmektedir. Üçüncü bölümde ise Türkiye'de kadınların siyasal yaşamdaki tarihsel gelişimi ve güncel temsili veriler ışığında analiz edilmekte; çözüm önerileri ile daha kapsayıcı bir temsilin olanakları tartışılmaktadır.

Kadınların Siyasal Temsili ve Toplumsal Etkileri

Kadınların siyasal temsili, toplumsal eşitliğin sağlanmasında kritik bir rol oynar. Bu temsil yalnızca sayısal bir denge meselesi değil, aynı zamanda tarihsel, kültürel ve toplumsal yapıların bir yansımasıdır. Siyasal temsil kavramını anlamak; toplumsal cinsiyet rolleri, kadın hakları mücadelesi ve feminist kuramlarla birlikte değerlendirilmelidir. Bu çerçevede siyasi partiler, kadınların temsiline ilişkin dönüşümlerde merkezi bir konumdadır.

Siyasal Temsil Kavramı ve Kadının Siyasal Temsilinin Önemi

Temsil kavramı, köken itibarıyla Antik Yunan yerine Roma hukuk geleneğinden beslenmiştir (Pitkin, 2014, s. 233). Tiyatro ve dini ritüellerde başlayan temsil anlayışı, Orta Çağ'da "repraesentare" terimiyle siyasal bir nitelik kazanmış; birey adına konuşma ve hareket etme anlamına evrilmiştir (Gürleyen, 2012, s. 19; Vergin, 2000, s. 312). 12.yüzyılda Roma hukukunun yeniden keşfi, siyasal otoritenin halk iradesinden türediği anlayışa dayanan lex regia fikrini güçlendirmiştir. Bu bağlamda "universitas" ve "procurator" kavramları, modern parlamenter temsilin teorik temelini oluşturur (Değirmenci, 2022, s. 5). Modern temsil anlayışı, halkın egemenliğini temsilciler aracılığıyla kullanmasına dayanır; bu süreçte "auctoritas" ile "potestas" birleşerek temsilin meşruiyetini sağlar (Metin, 2020, s. 235).

Kadınların toplumsal konumu, din, gelenekler, ideolojiler ve ekonomik koşullar gibi çeşitli faktörlerle şekillenir. Antik Yunan'da vatandaşlık erkeklerle özgüydü ve kadınlar kamusal alandan dışlanmıştı (Acar-Savran, 2008, s. 9). Orta Çağ'da da kadınların siyasi hakları dini ve toplumsal yapılar nedeniyle kısıtlanmış, erkekler meşru temsilci olarak görülmüştür (Başar, 2021, s. 1348). 17. yüzyıla kadar kadınların temsil edilmeme durumu sorun olarak görülmemiştir; bunun nedeni ise erkeklerin kadınların çıkarlarını temsil ettiği inancıdır (Sapiro, 1981, s. 701). Modern temsili demokraside tüm bireylerin eşit katılımı teorik olarak öngörülse de, sınıf ve cinsiyet temelli ayrımlar devam etmiştir (Kathleen, 1993, s. 236). Sosyal sözleşme

teorisyenleri Rousseau, Locke ve Hobbes da kadınları vatandaş olarak tanımamışlardır. 18. yüzyılın başlarında başlayan kadın hakları hareketleri, Mary Wollstonecraft ve Olympe de Gouges gibi figürlerle kadınların siyasal haklarını savunmuştur (Çakır, 2013, s. 78). Olympe de Gouges'in idamı bu mücadeledeki zorlukları göstermektedir. Kadınların siyasal temsili ancak 20. yüzyıl başlarında, örneğin Nancy Astor'un 1919'da parlamento'ya girmesiyle somutlaşmıştır (Başar, 2021, s. 1351).

Günümüzde kadınların eğitim ve istihdama katılımı artmış olsa da, ataerkil yapılar ve geleneksel roller kadınların siyasete katılımını sınırlamaya devam etmektedir. Kadınların siyasal temsili eşitlik sağlanamadığı sürece, demokratik rejimlerin meşruiyeti de sorgulanmaya devam edecektir (Hırata, 2007, s. 15-16). Kadınların siyasette yer alması salt bir eşitlik meselesi değil, aynı zamanda toplumun farklı ihtiyaçlarının etkin şekilde karşılanması için de gereklidir. Bu sayede kadınların deneyimleri ve öncelikleri siyaset ve kamu yönetiminde görünür kılınabilir.

Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Cinsiyet, bireyin doğuştan getirdiği genetik, hormonal ve anatomik özelliklere dayanan biyolojik bir farklılık olarak tanımlanırken (Ecevit, 2021, s.19), toplumsal cinsiyet ise toplumun kültür, gelenek, din ve eğitim gibi yapılar aracılığıyla kadınlara ve erkeklere yüklediği roller, sorumluluklar, beklentiler ve statülerle şekillenir (Demirbilek, 2007, s.5). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet, bireyin cinsiyet kimliğini sosyal çevre içerisinde öğrenip içselleştirdiği, dinamik ve değişken bir süreçtir (Keser, Çelik & Ercan, 2021, s.202). Biyolojik cinsiyet doğuştan gelen ve bireyin kontrolü dışında gelişen temel bir statü iken; toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin iradesiyle tam olarak şekillendirilemez ve çoğunlukla kültürel normlarla belirlenir. Bu nedenle kadınlar çoğu zaman eşlik ve annelik gibi ailevi rollerle; erkekler ise üretim ve kamusal alanla ilişkili mesleki rollerle özdeşleştirilir (Demirbilek, 2007). Toplumsal cinsiyet sistemi, genellikle erkekleri aktif, güçlü ve merkezi özne olarak konumlandırırken; kadınları pasif, edilgen ve "öteki" olarak tanımlar (Caranny-Francis, 2002 aktaran Tarhan, Ünal & Köksal, 2024, s.360). Bu anlayış, cinsiyet kimliğinin yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda toplumsal normlar ve değerlerle inşa edildiğini ortaya koyar (Güzel, 2019, s.424). Son yıllarda geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri sorgulanmakta, yeniden tanımlanmakta ve çeşitli toplumsal hareketlerle dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Ancak bu dönüşüme rağmen, teknoloji, eğitim ve kitle iletişim araçları gibi alanlarda cinsiyete dayalı ayrımcılık ve kalıplaşmış roller halen yeniden üretilmeye devam etmektedir (Sallan, 2009, s.52).

Cinsiyet rolleri, toplumsal eşitsizliklerin temel kaynaklarından biri olarak karşımıza çıkar. Toplumda yerleşik olan kültürel kodlar ve dini değerler, kadın ve erkek arasındaki farklılıkları doğal ve değişmez göstererek, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren kurumsal yapıların oluşmasına zemin hazırlar. Bu yapılar, kadınların kamusal ve özel alandaki konumunu sınırlarken, erkeklere daha fazla ayrıcalık ve güç atfeder. Bu durum, eğitim olanaklarına erişimden siyasal temsile, ekonomik fırsatlardan sosyal haklara kadar birçok alanda kadınlar ve erkekler arasında ciddi farklılıkların ortaya çıkmasına neden olur (Aytekin, 2014, s.1). Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet farkındalığı yalnızca bireysel bir bilinç düzeyi değil; aynı zamanda kadın ve erkek rollerinin daha adil biçimde anlaşılmasına ve toplumsal hizmetlerin eşitlikçi bir yaklaşımla sunulmasına yönelik temel bir adımdır (Ecevit, 2021, s.28).

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedefleri ve Siyasi Partilerin Rolü

Toplumun ve siyasetin daha katılımcı ve adil bir yapıya kavuşmasında, kadın ve erkek arasındaki hak ve fırsat eşitliği konusu önemli bir gündem maddesi haline gelmiş; bu eşitliğin tesis edilmesi, demokratikleşme sürecinin derinleşmesi açısından temel bir gereklilik olarak görülmüştür. Hem klasik hem de temsili demokrasi perspektifinden bakıldığında, kadınlar demokrasi tarihinin en dezavantajlı gruplarından biri olarak öne çıkmaktadır. Tarih boyunca siyasal katılım ve temsiliyet konusunda ciddi engellerle karşı karşıya kalan kadınlar, siyasal karar alma süreçleri ve liderlik pozisyonlarında yeterince temsil edilmemeleri nedeniyle, demokratik sistemlerdeki yapısal eşitsizlikleri görünür kılmaktadır (Sumbas, 2015, s. 104).

Sapiro'nun (2003, s. 603) da vurguladığı gibi, toplumsal cinsiyet, politikadan bağımsız düşünülemeyecek kadar derin bir yapısal olgudur. Erkeklerin tarihsel süreç boyunca pek çok toplumda daha yüksek statü ve güce sahip olduğu; buna karşılık kadınların siyasal ve kamusal alanda görünürlük kazanabilmek için çok daha fazla mücadele etmek zorunda kaldığı ve çok çeşitli yapısal, kültürel ve kurumsal engellerle karşılaştığı bilinmektedir (Türkoğlu & Sayılan, 2016, s. 52). Bu durum, yalnızca bireysel tercihlerin değil, aynı zamanda devletin cinsiyetçi yapılarla şekillenmiş politikalarının da bir sonucudur. Nitekim yabancı literatürdeki pek çok feminist kuramcı, devletin cinsiyete dayalı bir yapıya sahip olduğunu ve bu yapının, uygulanan kamu politikaları aracılığıyla yeniden üretildiğini ileri sürmektedir (Waylen, 1998, s. 9; Rhode, 1994, s. 1184; Stivers, 2002, s. 3; Connell, 2006, s. 442). Özellikle 18. yüzyılın başlarında yaşanan sanayi devrimi gibi köklü tarihsel dönüşümler, toplumsal cinsiyetin mekânsal olarak da ayrışmasına neden olmuştur. Bu dönemde kamusal alan ile özel alan arasında keskin bir sınır çizilmiş; erkekler kamusal alanın asli ve doğal aktörleri olarak görülürken, kadınlar ev içi sorumluluklara hapsedilmiş ve özel alanla sınırlandırılmıştır. Bu ayrım, kadınların siyasal, ekonomik ve toplumsal hayattaki rollerini ciddi şekilde şekillendirmiş; toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin kurumsallaşmasına zemin hazırlamıştır (Donovan, 2016, s. 25).

Toplumsal cinsiyet kavramı, temel olarak siyasi iktidar ilişkileri, cinsel ve dini inanışlarla şekillenmektedir. Örneğin, toplumsal yaşamda erkeğin her alanda kadına göre daha egemen güç oluşturmaları ve kadının gelişimini kısıtlayan bilinçaltı kuralları ile onu evine bağımlı kılacak şekilde iktidarını pekiştirmesi, kadının pasifleşmesine yol açmıştır. Bu durum, toplumda siyasi iktidar düşüncesinin kadını siyasetten uzaklaştırmasına olanak sağlamıştır. Toplumsal hayatta yerleşen bu cinsiyetçilik anlayışı, bireyleri sadece cinsiyetleriyle değil, kişilikleriyle de biçimlendirmekte ve siyasetin baskıcı rolü, kadını erkeklerin iktidarına boyun eğmeye zorlamaktadır (Heywood, 2007, s. 14).

Siyasal yaşamda cinsiyet eşitliğini savunan çeşitli kuramsal yaklaşımlar mevcuttur. Bu yaklaşımlar, özellikle tanımlayıcı (descriptive) temsili, asli (substantive) temsile katkı sağladığını vurgulamaktadır (Rhode, 2017, s. 13). Kadınların ve erkeklerin toplumsal olaylara dair deneyimleri farklılık göstermekte; bu durum, siyasete katılım düzeylerine ve katılım nedenlerine de yansımaktadır. Erkeklerle karşılaştırıldığında, kadınların siyasete katılım biçimleri hem düzey hem de gerekçeler açısından farklılık arz etmekte, bu da siyasal konulara ilişkin tutumlarında belirgin farklılıklar yaratmaktadır. Bu farklılıklar, yaş, eğitim düzeyi, çalışma hayatına katılım, sosyal haklara erişim ve çevresel faktörler gibi etkenler bağlamında

değerlendirildiğinde daha gerçekçi ve kapsayıcı bir yaklaşımı mümkün kılmaktadır (Çağlar, 2016, s. 16).

Tanımlayıcı temsil yaklaşımı, kadınların siyasal yapılarda sayısal olarak yeterince temsil edilmesini savunur. Kadınların karar alma mekanizmalarında yer alması, yönetim yapılarına meşruiyet kazandırmakta ve kadın rol modellerinin ortaya çıkmasına katkı sunmaktadır. Buna karşılık asli temsil, kadınların siyasal süreçlere katılımının, kadınların özgün çıkar ve ihtiyaçlarının daha etkin şekilde temsil edilmesini sağladığını ve kadınların farklı bakış açıları sayesinde yönetim kalitesinin artabileceğini ileri sürmektedir (Gençkaya, 2021, s. 15).

Uluslararası normlara göre, cinsiyet temelli temsilde eşitliğin sağlanması, yalnızca bir adalet meselesi değil; aynı zamanda demokrasinin kalitesini artırma, toplumsal refahı güçlendirme ve sosyoekonomik kalkınmayı destekleme potansiyeline sahiptir. Paxton ve Kunovich (2003, s. 90) ile Kenworthy ve Malami (1999, s. 239) gibi araştırmacılar, parlamentolarda kadın temsili artırılmasının toplumsal yapıda daha adil bir düzen oluşturduğunu, demokratik değerleri güçlendirdiğini ve ekonomik gelişmeye katkı sağladığını savunmaktadır. Bu bağlamda, kadınların siyasal katılımının desteklenmesi, hem demokratik süreçlerin işleyişi hem de toplumsal dönüşüm açısından stratejik bir öneme sahiptir (Alp, 2023, s. 216). Bu doğrultuda, siyasal alanda tarihsel olarak dışlanmış bir topluluk olan kadınların çıkarlarını gözeten politikaların geliştirilmesinde, yalnızca dışsal müdahaleler yeterli olmayacaktır. Kadınların siyasal yaşama dâhil olması, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşümüne katkı sağlamakla kalmayıp, kadınların karşı karşıya olduğu yapısal sorunları görünür kılarak bu sorunların ulusal ve uluslararası düzeyde gündeme taşınmasına olanak tanımaktadır. Bu süreçte, ekonomik, siyasal ve toplumsal yapılarda yerleşik hâle gelmiş toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin ortadan kaldırılabilmesi için, kadınlara yönelik ayrımcılığın kapsamlı ve sistematik biçimde teşhir edilmesi gerekmektedir. Bu ayrımcılık biçimlerini analiz etmenin en etkili yollarından biri ise toplumsal cinsiyet göstergelerine başvurmaktır (Öztürk, 2012, s. 101).

Günümüzde uluslararası belgeler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını ve kadınların tarihsel olarak geri planda bırakılmış haklarının güvence altına alınmasını devletlerin hukuki ve siyasal bir yükümlülüğü olarak tanımlamaktadır (Turan, 2013, s. 8). Bu kapsamda, birçok ülke kadın-erkek eşitliğine vurgu yapan, insan haklarına dayalı demokratik anayasalar hazırlama yönünde adımlar atmıştır. Bu çerçevede, “toplumsal cinsiyete duyarlı anayasa”, kadınlar ve erkekler arasında eşit hakların güvence altına alındığı, tüm vatandaşların onuruna saygı gösterilen ve demokratik ilkelerin benimsendiği anayasa biçimi olarak tanımlanmaktadır (Eroğlu, 2011, s. 25).

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin yaygınlaştırılması, kamu politikalarının yapısına, işleyiş süreçlerine ve uygulama ortamına cinsiyete duyarlı norm ve uygulamaların entegre edilmesi yoluyla eşitliğin kurumsal düzeyde tesis edilmesini amaçlayan bir çaba olarak tanımlanabilir (Daly, 2005, s. 435). Bu süreç, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda kurumsal ve yapısal düzeyde de kalıcı bir biçimde yerleşmesini amaçlamaktadır. Cinsiyete duyarlı politikaların benimsenmesi, kadınların ve erkeklerin toplumsal hayatta eşit fırsatlara sahip olmalarını destekleyerek, toplumsal eşitsizliklerin giderilmesinde önemli bir adım teşkil etmektedir. Toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılmasındaki temel hedef, kamu

politikalarının kadınlar ve erkekler üzerinde eşit ve adil etkiler yaratmasını güvence altına almaktır. Ana akımlaştırma stratejisinin önemi, faaliyetlerin en başından itibaren toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alması ve böylece hedefleri, stratejileri ve kaynak dağılımını etkileyerek programlar ve diğer faaliyetlerde toplumsal cinsiyet eşitliği için gerçek bir değişim yaratma potansiyeline sahip olmasıdır (UNDP, 2018, s. 3).

Kadınların siyasal hayata etkin bir şekilde katılımı ve yetki ile sorumluluk üstlenmesi, siyasal alanda fırsat eşitliğinin sağlanmasıyla mümkün hale gelmektedir. Bu süreç, belirli temel gerekliliklerin yerine getirilmesini zorunlu kılar. Öncelikle, fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için kurumsal mekanizmaların etkin bir şekilde işlemesi gereklidir. Kadınların siyasal hayata eşit katılımını güvence altına alacak biçimde yapılandırılan bu mekanizmalar, ayrımcılıkla mücadeleyle yönelik etkili tedbirleri de kapsamalıdır. Kadınların siyasal yaşama aktif katılımı, sadece toplumsal cinsiyet eşitliğini ilerletmekle kalmaz, aynı zamanda sivil toplumun güçlenmesi ve demokratik temsilin derinleşmesi açısından da büyük bir önem taşır. Bu bağlamda, kadınların siyasal temsiline yönelik bütüncül politikalar ve uygulamalar geliştirilmelidir. Aynı şekilde, sivil toplum kuruluşları da kadınların siyasette aktif roller üstlenmelerini desteklemeli ve bu süreci teşvik eden faaliyetlerde bulunmalıdır. Öte yandan, kadınların siyasal alanda daha görünür ve etkili olabilmeleri, büyük ölçüde siyasal partilerin bu yöndeki iradesine ve seçim sistemlerinin kapsayıcılığına bağlıdır. Siyasal partiler, kadın adayların temsiline yönelik pozitif ayrımcılık uygulamaları, kota sistemleri ve teşvik mekanizmaları geliştirmeli; seçim sistemleri ise kadınların adaylık ve seçilme süreçlerine katılımını artıracak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. (Vilesta, 2001, s. 17).

Kadınların siyasal alandaki temsillerinin artırılması ve karşılaştıkları yapısal ve toplumsal engellerin aşılabilmesi için çok boyutlu stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, kadınların medya ve diğer kitle iletişim araçlarını etkin biçimde kullanmaları hem kamuoyunda görünürlük kazanmaları hem de siyasal mesajlarını geniş kitlelere ulaştırmaları açısından kritik bir öneme sahiptir. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet temelli önyargıların ve kadın siyasetçilere yönelik olumsuz algıların dönüştürülmesi, kadınların siyasal katılımını teşvik eden politika ve uygulamalarla desteklenmelidir. Bu tür politikalar hem kamu kurumları hem de sivil toplum aktörleri tarafından eşgüdümlü biçimde hayata geçirilmelidir. (Yurdigül, 2013, s. 42). Kadınların karşılaştığı zorluklar ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik olarak, uluslararası örgütlerden ulusal örgütlere, ulusal hükümetlerden yerel yönetimlere kadar çok farklı düzeyde ve büyüklükte kurum ve kuruluşlar aktif bir şekilde çalışmaktadır. Uluslararası kurum ve kuruluşlar, sahip oldukları daha geniş güç ve etki ile toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için oluşturdukları sözleşmeler, yaptıkları yasal düzenlemeler, koydukları normlar ve standartlarla, düzenledikleri bölgesel toplantılarda aldıkları kararlarla diğer kesimlerin kendi çalışmalarını temellendirebileceği destekler sunmaktadır (Ecevit, 2021, s. 10).

Kadınların siyasal yaşama etkin katılımını teşvik etmek hem demokratik değerlerin güçlendirilmesi hem de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, uluslararası kuruluşlar tarafından önerilen çeşitli stratejiler ve politika araçları bulunmaktadır.

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHEB) Md. 21: Ülke yönetimine ve kamu hizmetine katılma hakkı: "Herkes, doğrudan ya da serbestçe seçilmiş

temsilcileri aracılığıyla ülkesinin yönetiminde yer alma hakkına sahiptir. Herkes, ülkesinin kamu hizmetlerine eşit biçimde girme hakkına sahiptir.” (Birleşmiş Milletler, 1948, md. 21, aktaran; Sancar, 2012, s. 18).

BM Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (MSHS) Md. 25: *Siyasal hayata eşit katılım hakkı: Her vatandaş, 2. maddede belirtilen farklılıklar gözetilmeksizin ve makul olmayan kısıtlamalara tabi tutulmaksızın:*

- Doğrudan ya da serbestçe/(özgürce) seçilmiş temsilcileri aracılığı ile kamusal işlerin yürütümüne katılmak;

- Seçmenlerin istençlerinin serbestçe ifade edilmesini güvence altına alarak, genel ve eşit oya dayanan ve gizli oy kullanılmak suretiyle periyodik olarak yapılan dürüst seçimlerde oy kullanmak ve seçilmek (Birleşmiş Milletler, 1966, md. 25, aktaran; Sancar, 2012, s. 20).

CEDAW Md. 7: *Kadınların Siyasal Hayata Eşit Katılması: Taraf Devletler, ülkenin siyasal ve kamusal yaşamında kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için gerekli/ (uygun) bütün önlemleri alacaklar ve özellikle, (aşağıdaki) hakları, erkeklerle eşit şartlar altında olarak, kadınlara temin edeceklerdir:*

- Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında/(referandumlarda) oy kullanma ve halk tarafından seçilen bütün kuruluşlara seçilme yeterliliği hakkı,

-Hükümet politikasının hazırlanmasına/(formüle edilmesine) ve bunların uygulanmasına katılma ve kamu makamlarına gelme/(kamu görevlerini üstlenme) ve idarenin/(hükümetin) her kademesindeki bütün kamu görevlerini yerine getirme hakkı, (Birleşmiş Milletler, 1979, md. 7, aktaran; Sancar, 2012, s. 19).

Kadınların Siyasal Haklarına Dair Sözleşme (KSHS): Siyasal Temsil ve Kamu Hizmetine Eşit Katılım Hakkı

-Madde 1: Kadınlar, hiçbir ayrımcılık yapılmaksızın, erkekler ile eşit koşullar altında bütün seçimlerde oy verme hakkına sahip olacaklardır.

-Madde 2: Kadınlar, hiçbir ayrımcılık yapılmaksızın, erkekler ile eşit koşullar altında, ulusal mevzuat/{hukuk} tarafından kurulmuş olup halkın seçtiği bütün kuruluşlara seçilme yeterliliğine sahip olacaktır.

-Madde 3: Kadınlar, hiçbir ayrımcılık yapılmaksızın, erkekler ile eşit koşullar altında, ulusal mevzuatla kurulmuş bulunan kamu makamına/(görevine) gelme ve bütün kamu görevlerini yerine getirme hakkına sahip olacaktır (Birleşmiş Milletler, 1952, md. 1–3, aktaran; Sancar, 2012, s. 18).

Cinsiyet eşitliği, kapsayıcı kalkınma ve sosyal adalet ilkeleri, her toplumun demokratik ve sürdürülebilir bir biçimde gelişebilmesi için temel ön koşullar arasında yer almalıdır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet dengesi gözetilen sosyal yapıların teşvik edilmesi, her yerel yönetim biriminin özgün ve bağımsız bir hedefi hâline gelmelidir. Toplumsal cinsiyete duyarlı yerel yönetim yaklaşımı, iki temel amacı esas alır (Beall, 1996, s. 12). Birincisi, kadınların yaşam alanlarının planlanması, geliştirilmesi ve yönetimi süreçlerinin her aşamasına etkin

katılımını sağlamak; ikincisi ise siyasal yaşamda ve karar alma mekanizmalarında hem kadınların hem de erkeklerin toplumsal cinsiyet bilincini ve kurumsal yetkinliğini artırmaktır. Başka bir ifadeyle, mevcut cinsiyet temelli eşitsizlikleri, yönetim süreçlerinin tüm boyutlarında doğrudan ele alan yöntemlerin geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Siyasal sistemin her düzeyinde toplumsal cinsiyet dengesinin sağlanması, yalnızca kurumsal meşruiyeti değil, aynı zamanda toplumsal ilerlemenin niteliğini de belirleyen önemli bir göstergedir. Ancak bu ilerlemenin kalıcı ve etkili olabilmesi, siyasal temsilde daha fazla kadının yer alması ve cinsiyet temelli eşitsizliklerin kararlı biçimde giderilmesine bağlıdır.

Kadının Siyasal Temsiline Yönelik Engeller ve Fırsatlar

Kadınların siyasal temsili, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin siyasi alandaki yansımalarını anlamak açısından kritik önemdedir. Temsilde kadınların düşük oranları, ataerkil yapılar, cinsiyetçi rol dağılımları, erkek egemen siyaset kurumları ve ekonomik kaynaklara erişim güçlüklerinden kaynaklanır. Buna karşılık eğitim, kadın hareketleri, uluslararası sözleşmeler ve pozitif ayrımcılık politikaları kadınların siyasete katılımını destekleyen fırsatlar sunar. Kadınların karar alma süreçlerinde aktif yer alması, demokratikleşme ve toplumsal adalet için vazgeçilmezdir.

Siyasi Partilerde Kadın Temsili Engelleri

Kadınların siyasete katılımı önünde yapısal, kurumsal ve kültürel birçok engel bulunmaktadır (Norris ve Lovenduski, 1993). Yapısal engeller, kadınların sosyal ve ekonomik dezavantajlarına dayanırken; kurumsal engeller seçim sistemleri, parti yapıları ve aday belirleme süreçlerindeki eşitsizlikleri içermektedir. Kültürel engeller ise ataerkil değerlerin hâkim olduğu erkek egemen siyaset anlayışından beslenmektedir. Bu üç tür engel çoğunlukla birbiriyle iç içe geçerek, kadınların siyasal temsiline sistematik biçimde ket vurmaktadır. Toplumsal algı ve önyargılar, bu sürecin temel belirleyicilerindendir. Kadınların siyasal alandaki varlığı hâlâ kültürel ve psikolojik engellerle sınırlanmakta; özel ve kamusal alan ayrımı temelinde kadınlar genellikle pasif, bağımlı ve ikincil rollerle tanımlanmaktadır (Kymlicka, 2002). Bu nedenle kadınlar siyasete katılım konusunda yeterince teşvik edilmemekte; erkek egemen siyasal yapılanmalar, kadınların bu alanda görünürlik kazanmasını zorlaştırmaktadır (KA-DER, 2002). Ataerkil normlar, kadınların siyasette aktif roller üstlenmesini engelleyen temel ideolojik kalıplar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Siyasal yapının kendisi de bu eşitsizlikleri yeniden üretmektedir. Eril siyasi kültür, kadınların siyasal ortamlarda taciz, dışlanma ya da ayrımcılığa uğrama korkusunu sürekli canlı tutmakta; bu da kadınların siyasete katılma motivasyonunu zayıflatmaktadır (Bernhard vd., 2020). Erkeklerin desteklendiği, liyakatten çok kayırmacılığın etkili olduğu bir siyasal atmosferde kadınlar varlık gösterebilmek için daha fazla çaba harcamak zorunda kalmaktadır. Kadınlar çoğu zaman ya “erkekleşmek” zorunda hisseder ya da geleneksel rollerini sürdürmekle yetinir; bu ikilem ise literatürde “siyasal travestiniz” kavramı ile tanımlanmaktadır (Akal, 1994). Eşit düzeyde başarı gösterebilmek için kadınlardan erkeklerden çok daha fazla performans beklenmesi, siyasetten dışlanmalarına yol açmaktadır (Gökçimen, 2004). Toplumsal normlar da kadınların siyasal katılımını doğrudan etkileyen bir diğer faktördür. Kadınların ev içi bakım yükümlülükleri ve erkek otoritesine dayalı toplumsal yapılanmalar,

kadınların kamusal alandan dışlanmasına neden olmaktadır (Okin, 1979). Siyasal alan genellikle “erkek işi” olarak algılandığından, kadınlar hem kendilerini bu alana uygun görmemekte hem de çevresel destekten yoksun kalmaktadır (Fox ve Lawless, 2011). Bu durum, kadınların siyasal kararlara etkin biçimde katılmasını ciddi şekilde zorlaştırmaktadır (Sapiro, 1982).

Kadınların siyasete katılımındaki bir diğer belirleyici unsur ise eğitim düzeyidir. Eğitime erişimde karşılaşılan eşitsizlikler, kadınların yaşamın birçok alanında geri kalmasına neden olmakta; özellikle kırsal bölgelerde bu durum geleneksel normlarla daha da pekiştirilmektedir (Arat, 1999; Çaha, 2014). Oysa eğitim, kadınların siyasal bilgi ve farkındalık düzeyini artırmakta; onları karar alma süreçlerine daha etkin biçimde hazırlamaktadır (Özgen & Ufuk, 2001). Bu bağlamda, eğitime erişimdeki eşitlikçi yaklaşımlar, siyasal temsilde cinsiyet dengesinin sağlanmasında kritik rol oynamaktadır.

Ekonomik durum da kadınların siyasal katılımını etkileyen önemli faktörlerdendir. Siyasete girebilmek ve kampanya yürütebilmek için belli bir maddi güce sahip olmak gerekmektedir. Ancak kadınlar, iş gücüne katılım, eğitim ve gelir düzeyi bakımından erkeklerin gerisindedir. Bu ekonomik bağımlılık durumu, onların siyasal alanda aktif roller üstlenmesini kısıtlamaktadır (Bernhard vd., 2020; Duflo, 2012). Ayrıca, cinsiyet temelli ücret eşitsizliği ve istihdamdaki ayrımcılık da kadınların hem sosyal hem de siyasal konumlarını zayıflatmaktadır (Süğü, 2019). Dolayısıyla ekonomik güç, kadınların siyasal alandaki varlığını doğrudan belirleyen yapısal bir etkidir.

Seçim sistemleri ve siyasi partiler içerisindeki uygulamalar da kadınların temsili üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. 2019 Avrupa Birliği raporuna göre, kadınların siyasette yetersiz temsili; toplumsal, kültürel ve ekonomik engellerin yanı sıra seçim sistemleri ve motivasyon eksikliğinden de kaynaklanmaktadır (Women in Politics in the EU, 2019). Özellikle çoğunlukçu seçim sistemleri kadın adayların seçilme şansını düşürürken, orantılı temsil sistemleri bu anlamda daha fazla fırsat sunmaktadır (Krook, 2010). Parti içi aday belirleme süreçlerinin erkek egemen yapılara dayanması, kadınların aday olma ve seçilme olasılığını azaltmakta; kadın kollarının kurumsal etkisizliği ise kadınların parti içinde karar süreçlerine katılımını sınırlamaktadır (Norris ve Inglehart, 2007; SDPI, 2013). Cinsiyet kotaları birçok ülkede uygulanmakla birlikte, bu uygulamaların başarısı büyük ölçüde toplumsal algıya ve siyasi iradenin kararlılığına bağlıdır (Süğü, 2019). Nitekim, kotalar kadınların siyasal alana girişini kolaylaştırırsa da temsilde gerçek eşitliğin sağlanması ancak bütüncül ve kararlı politikalarla mümkün olabilmektedir (Franceschet vd., 2012).

Siyasi Partilerde Kadın Temsilindeki Fırsatlar

Siyasi partiler, demokrasinin temel kurumları olarak yalnızca siyasal katılımın değil, aynı zamanda temsilde eşitliğin sağlanmasında da belirleyici bir rol oynar. Kadınların siyasal alandaki yetersiz temsili, büyük ölçüde erkek merkezli siyasi kültürün bir sonucu olsa da, bu durum siyasi partilerin iç işleyişinde yapılacak reformlarla ve kadınların görünürlüğünü artıran politikalarla aşılabılır (Cattleya, 2010; Dahlerup, 2005). Bu çerçevede, seçim sistemlerinin niteliği, cinsiyet kotalarının uygulanması, sivil toplum desteği ve yasal düzenlemeler gibi unsurlar kadınların temsiline olumlu katkı sunabilecek stratejik araçlar arasında yer almaktadır.

Lovenduski (1993'ten aktaran Demir, 2015), siyasi partilerin kadın temsiline yönelik stratejilerini üç başlık altında toplar: Retoriksel stratejiler, kadınların siyasete katılımını destekleyen söylemlerin parti politikalarına ve seçim kampanyalarına entegre edilmesini içerirken; özendirici eylem stratejileri, kadınların parti içinde daha aktif rol almasını sağlayacak uygulamaları, örneğin kadın kollarının güçlendirilmesini ve kadın adaylara yönelik teşvikleri kapsamaktadır (Ashwini & Ganiger, 2013; Gelb, 1989). Pozitif ayrımcı stratejiler ise karar alma organlarında ve aday listelerinde kadınlara kota uygulanmasını hedefleyerek kadın temsili kurumsallaştırmayı amaçlar (Aldemir & Budak, 2018).

Bu bağlamda cinsiyet kotası, kadınların siyasal katılımını artırmak amacıyla dünya genelinde yaygın biçimde kullanılan bir yöntemdir. Zorunlu kotalar yasal düzenlemelerle bağlayıcı hale getirilirken; gönüllü kotalar partilerin kendi inisiyatiflerine dayanmaktadır (Norris & Krook, 2014). Dahlerup'a (2005) göre, genellikle %30 oranı "kritik azınlık" eşiği olarak kabul edilmekte ve kadınların etkili temsili için asgari düzeyi temsil etmektedir. Ancak yalnızca kota uygulaması yeterli değildir; aday listelerinde kadınların seçilme ihtimali yüksek pozisyonlara yerleştirilmesi, temsilin sembolik olmaktan çıkarılarak gerçek anlamda etkili kılınmasını sağlar (Çağlar, 2015).

Kadın temsiliinde belirleyici bir diğer unsur ise seçim sistemidir. Kadınların siyasal katılımını doğrudan etkileyen seçim sistemleri çoğunluk temelli, nispi temsil ve karma sistemler olarak sınıflandırılmaktadır. Yapılan araştırmalar, özellikle nispi temsil sistemlerinin kadınların aday gösterilme ve seçilme olasılığını artırdığını ortaya koymaktadır (Yavaşgel, 2004; Matland, 2005). Ayrıca yerel seçimlerde kadın temsil oranının, parlamentoya kıyasla daha yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmektedir (Tekeli, 1982). Bu durum, yerel siyasette kadınlar için fırsat alanlarının genişletilebileceğine işaret etmektedir.

Kadın Siyasi Adaylar İçin Destek Mekanizmaları

Kadınların siyasal temsiline ilişkin fırsatların artırılmasında yalnızca ulusal aktörler değil, uluslararası kuruluşlar da önemli rol oynamaktadır. Bu kuruluşlar, kadınların siyasal kapasitesini geliştirmek için teknik destek, finansal kaynak ve politika rehberliği sunarak sürece katkı sağlar. 1950'li ve 60'lı yıllarda kadın hakları daha çok insan hakları çerçevesinde değerlendirilirken, 1975 yılında Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu'nun çalışmaları ile kadın hakları daha geniş ve kurumsal bir gündeme taşınmıştır (Sargut, 2021). Bu süreçte CEDAW (1979) ve Pekin Deklarasyonu (1995) gibi belgeler, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik küresel ölçekte stratejik çerçeveler sunmuştur. Bu bağlamda, 2010 yılında kurulan UN Women, kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin küresel ölçekte teşviki amacıyla çalışmalar yürütmekte; kadınların siyasete katılımını artırmak üzere eğitim programları, farkındalık kampanyaları ve yasal reformlara destek vermektedir (UN Women, 2025). BM Genel Kurulu da 2011-2012 yıllarında, kadınların siyasal alandan dışlanmasına neden olan engelleri tanımlamış ve bu engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik somut adımlar atmıştır.

Parlamentolar Arası Birlik (IPU), "cinsiyete duyarlı parlamentolar" kavramını geliştirerek, kadın ve erkeklerin eşit temsiline dayalı parlamentoların demokratik süreçlerde daha etkili olduğunu vurgulamıştır. 2012 yılında kabul edilen Eylem Planı kapsamında, kadın

temsilinin artırılması, toplumsal cinsiyet eşitliği yasalarının güçlendirilmesi ve meclis kültürünün cinsiyet duyarlılığı temelinde dönüştürülmesi hedeflenmektedir (IPU, 2025).

Demokrasi ve seçim desteği alanında faaliyet gösteren International IDEA, toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmek amacıyla bilgi kaynakları, veri tabanları ve politika önerileri sunmakta; teknik desteklerle kadınların siyasete katılımını desteklemektedir (Supporting Democracy Worldwide, 2025). Bu kuruma bağlı olarak yürütülen WYDE (Women and Youth in Democracy) girişimi ise, UN Women, IPU, International IDEA ve UCLG iş birliğiyle oluşturulmuş olup; toplumsal normların dönüşümünü teşvik etmek, kadınlar ve gençler için ağ oluşturma ve savunuculuk faaliyetlerini güçlendirmek suretiyle siyasal katılımı yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır (Supporting Democracy Worldwide, 2025).

Bunun yanı sıra, Women Political Leaders (WPL) adlı uluslararası ağ, devlet başkanları, parlamenterler ve yerel yönetim liderleri düzeyinde görev yapan kadınları bir araya getirerek, kadınların liderlik rollerinde daha görünür ve etkili olmasını desteklemektedir. WPL, iletişim, dayanışma ve küresel iş birliği aracılığıyla kadınların siyasal liderlik kapasitesini artırmayı hedeflemektedir (WPL, 2025).

Kadın sivil toplum kuruluşları da kadınların siyasete katılımında etkili aktörler arasında yer almaktadır. Sivil toplumun baskı gücü sayesinde siyasi partiler, programlarını gözden geçirmeye başlamış; kadınlara yönelik kurumsal yenilikler ve destekleyici mekanizmalar geliştirilmiştir (Özbudun, 1999; Lovenduski, 1993). Böylece demokrasinin, yalnızca katılımcı değil, aynı zamanda kapsayıcı ve eşit temsile dayalı bir nitelik kazanması sağlanmaktadır.

Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili Bağlamında Bir İnceleme

Kadınların siyasal temsili, demokratik katılımın ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin en görünür göstergelerinden biridir. Türkiye’de kadınların siyasal yaşama katılım süreci, tarihsel, hukuki ve toplumsal dinamiklerin etkisiyle şekillenmiş; yasal kazanımlara rağmen uygulamada çeşitli yapısal ve kültürel engellerle sınırlı kalmıştır. Siyasal hakların tanınması, kadınların karar alma süreçlerine aktif biçimde katılımını doğrudan sağlamamış; bu süreç devlet politikaları, sivil toplumun müdahaleleri ve toplumsal dönüşümlerle evrilmiştir. Bu bağlamda, yasal düzenlemeler, kadın örgütlerinin mücadeleleri ve siyasi partilerin politikaları, temsilin hem niceliğini hem de niteliğini belirleyen başlıca unsurlar olmuştur.

Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsilinin Tarihsel Gelişimi

Kadınların siyasal temsiline ilişkin mevcut eşitsizlikleri daha iyi anlayabilmek için, bu temsili tarihsel bağlamda ele almak büyük önem taşımaktadır. Türk topluluklarında kadın, tarih boyunca yalnızca özel alanda değil, aynı zamanda kamusal ve siyasal yaşamda da etkin roller üstlenmiştir. Özellikle Orta Asya’daki yarı göçebe yaşam tarzı, kadının toplumsal hayatta aktif olmasını zorunlu kılmış; bu durum, Türk kadınının Batı’daki tarihsel örneklerden farklı biçimde konumlanmasına neden olmuştur (İnan, 1982, s. 5).

İslamiyet öncesi Türk toplumlarında kadın, sadece ailenin değil, aynı zamanda devletin de bir parçası olarak kabul edilmiş; erkeğiyle birlikte siyasal kararlarda söz sahibi olmuş, savaflara katılmış ve toplumsal yapıda belirleyici bir figür olarak öne çıkmıştır (Kılıç, 1991, s. 83; Gündüz, 2012, s. 312). Göktürkler döneminde “hatun” unvanı taşıyan kadınlar yalnızca

sembolik bir figür değil, aynı zamanda yönetsel yetkilere sahip kişilerdi. Selçuklu döneminde bu eşitlik anlayışı kısmen devam etmiş; ancak Arap ve İran kültürlerinin etkisiyle toplumsal yapı giderek ataerkillleşmiştir (İnan, 1982, s. 165).

Osmanlı döneminde ise özellikle Nizamü'l-Mülk reformları sonrası saray kadınlarının siyasal alandaki etkisi sınırlanmış, halktan kadınların siyasal yaşamda varlık göstermesi mümkün olmamıştır (Esirgen, 2019, s. 100). Nitekim kadınların 1882 yılına kadar nüfus sayımlarına bile dahil edilmemiş olması, onların kamusal alandaki görünmezliğini somut biçimde ortaya koymaktadır (Konan, 2011, s. 166). Her ne kadar Tanzimat ve Islahat Fermanları modernleşmeye yönelik çeşitli adımlar içerse de kadın haklarına ilişkin özel düzenlemeler bu belgelerde yer almamıştır (Tanör, 2014, s. 85). Ancak 19. yüzyılda kadın eğitiminin artmasıyla birlikte kadınlar kamusal alanda daha görünür hâle gelmeye başlamış; yine de bu gelişmeler çoğunlukla kadınların annelik rolünü daha iyi yerine getirebilmeleri yönünde şekillenmiştir (Çakır, 2008).

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı, kadınların siyasal hak taleplerini açık biçimde dile getirmeye başladığı bir dönemin kapısını aralamıştır (Sancar, 2020, s. 92). Bu dönemde kadınlar, dernekler ve kadın dergileri aracılığıyla bilinçlenme faaliyetleri yürütmüş; toplumsal ve siyasal eşitlik taleplerini kamuoyunun gündemine taşımışlardır (Çakır, 1996, s. 316). Eğitim, aile hukuku, çalışma hayatı ve siyasal temsil gibi alanlardaki talepler, kadınların siyasal mücadelesinin ana başlıklarını oluşturmuştur. Genç Türkler'in etkisiyle kadın hakları modernleşme projesinin bir parçası olarak değerlendirilmiş ve kadınların kamusal alandaki sesi daha fazla duyulur hâle gelmiştir (Altındal, 1980, s. 130).

I. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan Kurtuluş Savaşı, kadınların yalnızca özel alandaki rollerle sınırlı kalmadığını; doğrudan mücadeleye katıldıklarını ortaya koymuştur. Halide Edib Adıvar, Kara Fatma ve Tayyar Rahmiye gibi kadınlar bu süreçte sembolleşmiş; savaşın cephelerinde aktif roller üstlenmişlerdir (Şenel, 2013, s. 8). Aynı zamanda Enver Paşa'nın eşi Naciye Sultan Hanım'ın öncülüğünde kurulan "Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti" gibi girişimler, kadınların toplumsal üretkenliğinin artmasına da katkı sağlamıştır (Toprak, 2022, s. 5). Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte kadınların siyasal hakları anayasal düzeyde tartışılmaya başlanmış; ancak 1924 Anayasası hazırlanırken kadınların siyasal haklara sahip olması yönündeki öneriler Meclis'te yoğun tartışmalara neden olmuş ve kabul edilmemiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, aktaran Doğru, 2022, s. 104). Bu tartışmalar sırasında Kütahya Milletvekili Recep Bey'in "Türk kadını halkın yarısıdır" yönündeki ifadesi, dönemin ilerici söylemlerinden biri olarak kayda geçmiştir. Nezihe Muhittin liderliğinde 1923'te kurulan Kadınlar Halk Fırkası, Türkiye'de kadınların siyasal alana doğrudan müdahil oldukları ilk örneklerden biri olarak öne çıkar (Argunşah, 2002, s. 56). Her ne kadar bu parti resmiyet kazanamasa da, Türk Kadınlar Birliği çatısı altında faaliyetler sürdürülmüş ve kadınların siyasal talepleri kurumsal bir zemine taşınmıştır (Zihnioğlu, 2003, s. 243; Kantar & Demirbay, 2023, s. 158).

1930'da Belediye Kanunu ile kadınlara yerel seçimlerde seçme ve aday olma hakkı tanınmış; 1933'te Köy Kanunu ile köy yönetimlerine katılım hakkı getirilmiştir. 1934 Anayasa değişikliği ise kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkını tanımış; böylece kadınlar yurttaşlık hakları bakımından önemli bir eşiği aşmıştır (Türel & Çağlar, 2010, s. 21). Tek parti rejimi döneminde kadınların Meclis'teki temsili oranı dikkat çekici biçimde artmıştır. Şirin

Tekeli, bu durumu rejimin sınırlı da olsa bir demokratik telafi mekanizması işlevi gördüğü ve bu sayede kadınların temsiline yer verildiği biçiminde yorumlamaktadır. Tek parti rejimi, bu yönüyle faşist Avrupa rejimlerinden ayrılmakta; kadınların temsili açısından daha kapsayıcı bir yapı sergilemektedir (Tekeli, 1996, s. 118). Cumhuriyet'in ilk on yılında sağlanan yasal ilerlemelere rağmen, kadınların toplumsal ilişkilerdeki konumları ve aile içindeki statüleri büyük ölçüde geleneksel yapı içerisinde kalmaya devam etmiş; bu durum kadınların kamusal ve siyasal yaşama yabancı kalmalarına neden olmuştur (Tekeli, 1988, s. 291-293). 1950–1960 döneminde iktidarda bulunan Demokrat Parti'nin programlarında kadınlara yönelik özel bir düzenleme yer almamış; kadınların siyasal partilerde örgütlü biçimde varlık göstermeleri esasen 1960'lı yılların sonlarına, özellikle de kadın kollarının etkinleştiği döneme rastlamıştır.

12 Mart 1971 askerî müdahalesi sonrasında ilk kadın bakanların atanması ve 1983 seçimlerinde kadın milletvekili oranının iki katına çıkması, Tekeli'nin simgesel temsil vurgusunu destekleyen örneklerdir. Ancak bu gelişmeler, siyasal kriz dönemlerinde kadın temsiline sınırlı kaldığını ve bu simgeselliğin derinleşmediğini de göstermektedir. Aynı dönemde kurulan reform hükümetlerinde ilk kez bir kadın bakan görevlendirilmiş; fakat kadınlara yönelik kapsamlı ve özgün siyasal politikalar geliştirilememiştir.

1970'li yılların sonu ve 1980'li yılların başında kurulan koalisyon hükümetleri, zaman zaman çalışan kadınlara yönelik sorunları gündeme taşısa da 12 Eylül 1980 askerî darbesi demokratik işleyişi kesintiye uğratmış; kadınların siyasal temsiline ciddi gerilemelere yol açmıştır. Darbe sonrasında kabul edilen 1982 Anayasası bugüne dek çeşitli değişiklikler geçirmiş olsa da siyasal yapının temel çerçevesini belirlemeye devam etmektedir. Bu dönemde siyasi partilerin kadın kolları kapatılmış, kadınlar örgütlenme ve temsil imkânlarından uzun süre mahrum kalmıştır. Kadın kolları ancak 1995 yılında yeniden faaliyet göstermeye başlamıştır (Güneş-Ayata, 1998, s. 242).

1980 darbesi siyasal temsilde ciddi bir kesinti yaratmış olsa da sonrasında hız kazanan toplumsal ve kültürel dönüşüm süreci kadınların kamusal alandaki rollerini yeniden şekillendirmiştir. Artan eğitim olanakları ve hızlanan kentleşme süreci, kadınların kamusal yaşamdaki görünürlüğünü artırmıştır (YÖK, 2022; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2022). Mobil iletişim ve dijitalleşme gibi gelişmeler, küresel etkileşim alanlarını da genişletmiş; bu durum toplumsal cinsiyet rollerine dair sorgulamaları beraberinde getirmiştir. 1980'li yılların ortalarından itibaren bireysel hak temelli yaklaşımlar güçlenmiş; kadın hareketleri ve sivil toplum kuruluşlarının sayısı artmıştır. 1983 sonrasında kadınlar yeni kimliklerle kamusal alanda yer almaya başlamış, bu süreçte siyasi partiler kadınlara yönelik çoğunlukla popülist söylemler geliştirmiştir (Tokgöz, 1994, s. 105). Uluslararası kadın hareketlerinin etkisiyle kadın hakları gündemde daha fazla yer bulmuş; CEDAW, 1993 Viyana Konferansı ve 1995 Pekin Konferansı gibi belgeler sürece yön vermiştir (Sancar, 2018, s. 32, 48-49). Türkiye, 1985 yılında CEDAW'a taraf olmuş; BM'in 1990'da önerdiği %30 kadın temsili hedefi doğrultusunda çeşitli adımlar atılmıştır (TÜSİAD-KAGİDER, 2008, s. 258). 1990'lı yıllarda kadın hakları alanı kurumsallaşmaya başlamış; üniversitelerde kadın çalışmaları araştırma merkezleri kurulmuş ve kadın STK'ları yaygınlaşmıştır. SHP'nin parti tüzüğüne %25 kadın kotası koyması önemli bir gelişme olsa da bu kota milletvekili listelerine tam olarak yansıtılamamıştır (Yaraman, 1999, s. 63). Tansu Çiller'in Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olması, kadınların yürütme düzeyindeki temsiline dair önemli bir dönüm noktasıdır. Aynı

şekilde, valilik ve kaymakamlık gibi üst düzey yerel yöneticilik görevlerinde kadınların yer almaya başlaması bu görünürlüğü artırmıştır.

Avrupa Birliği süreci, kadın-erkek eşitliği konusunda hem yasal düzenlemeler hem de fon destekli projelerle kadın hareketini desteklemiştir. 2001 ve 2004 Anayasa değişiklikleri ile eşitlik vurgusu güçlendirilmiş; 2009'da kurulan Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), bu alandaki kurumsal çabaları artırmıştır (Gökçimen, 2008, s. 37). Ancak tüm bu olumlu gelişmelere rağmen, siyasi partilerin kadınlara dair söylemleri çoğunlukla kadınları sadece seçmen kitlesi olarak tanımlamış; kadın hakları talepleri partilerin siyasi programlarında yüzeysel ve ikincil bir yer edinmiştir. Bu da kadınların nitelikli ve kalıcı temsiline yönelik yapısal bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır (Çakır, 2001, s. 401).

Siyasi Partilerde Kadın Temsiline Yönelik Uygulamalar

Kadınların siyasette daha fazla yer alabilmesi, yalnızca hukuki düzenlemelerle sınırlı olmayıp, aynı zamanda siyasi partilerin iç işleyişi, aday belirleme usulleri ve kurumsal taahhütleriyle doğrudan ilişkilidir. Türkiye'de bazı siyasi partiler, kadın temsiline yönelik olarak cinsiyet kotası uygulamaları ve gönüllü stratejiler gibi çeşitli destek mekanizmaları geliştirmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), %50 cinsiyet kotası uygulayarak kadınların aday belirleme süreçlerine etkin katılımını sağlamaktadır; ayrıca partinin kadın kolları 1960'lardan bu yana faaliyettedir (CHP, 2024). İYİ Parti, %25 oranında cinsiyet kotası uygulamakta ve kadın adaylara yönelik başvuru ücretlerinde indirimde gitmektedir (İYİ Parti, 2020). DEVA Partisi ise %35 cinsiyet kotası ile kadınların yanı sıra genç ve engelli bireylerin temsiline de öncelik tanımaktadır (DEVA, 2023). Buna karşılık, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), kadın kolları aracılığıyla örgütlenmeyi desteklemekle birlikte, yasal bir cinsiyet kotası uygulamamaktadır. Bu durum, kadınların karar alma mekanizmalarındaki temsili sınırlı kılmaktadır (AKP, 2023). Yeniden Refah Partisi (YRP), Saadet Partisi (SP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Türkiye İşçi Partisi (TİP) gibi partilerde ise cinsiyet kotasına yönelik herhangi bir uygulama bulunmamaktadır (YRP, 2022; SP, 2020; MHP, 2024; TİP, 2022). Bu tablo, Türkiye'de kadın temsiline ilişkin siyasi yaklaşımların partiler arasında önemli ölçüde farklılaştığını ve bu alandaki gelişimin hâlen tamamlanmamış olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de Kadınların Siyasi Partilerdeki Güncel Konumu

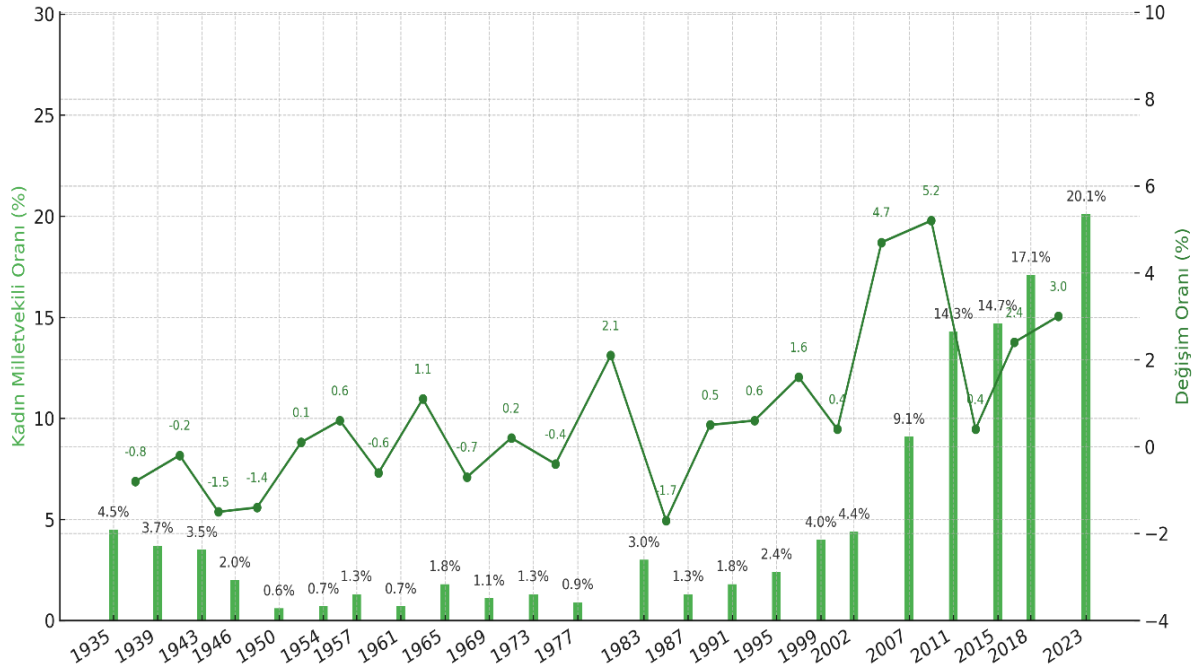
Kadınların siyasi partilerdeki konumu, yalnızca sayısal oranlarla değil, karar alma süreçlerine katılım, liste sıralamaları ve parti içi güç dengeleri ile birlikte değerlendirilmelidir. Seçim listelerinde kadınların seçilebilir sıralarda yeterince yer almaması, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin siyasi alandaki bir yansımasıdır.

-Kadınların siyasetteki görünürlüğünü etkileyen temel etkenler şu başlıklar altında toplanabilir:

- Cinsiyet kotası uygulamalarının niteliği ve etkinliği,
- Adaylık süreçlerinde yaşanan yapısal eşitsizlikler,
- Toplumsal ön kabuller ve geleneksel cinsiyet rolleri,

-Kadınların listelerde seçilebilir sıralarda yeterince temsil edilmemesi.

Şekil 1: Türkiye’de 1935-2023 Yılları Arasında Kadın Milletvekili Oranları Ortalaması



Kaynak: ÇORBACI, 2025

14 Mayıs 2023 Genel Seçimleri ve 31 Mart 2024 Yerel Seçimleri incelendiğinde, kadınların halen karar alma mekanizmalarında arzu edilen düzeyde temsil edilmediği görülmektedir. Her ne kadar TBMM'deki kadın milletvekili oranı 1935 yılından bu yana artış göstermişse de oran dünya ortalamasının altında kalmaya devam etmektedir (Sumbas, 2023, s. 8). 1935 yılında %4,5 gibi önemli bir oranla başlayan kadın temsili, 1950'de %0,6'ya düşerek tarihsel olarak en düşük seviyesine gerilemiştir. 1990'lı yıllara kadar %1'in altında kalan bu oran, 2007'de %9,1'e, 2011'de ise %14,3'e yükseldi. 2023 seçimlerinde ise %20,1'e ulaşılmasıyla en yüksek seviyeye erişilmiştir. Ancak bu artış düzenli bir seyir izlememekte, dönemsel politik tercihlere ve yapısal reformlara bağlı olarak dalgalanmalar göstermektedir. Aday listelerinde seçilebilir sıralara yerleştirilme konusu da bu tablonun önemli bir parçasıdır. 2023 seçimlerinde 1. sırada yalnızca 91 kadın adaya karşılık 469 erkek aday; 2. sırada 121 kadına karşı 427 erkek; 3. sırada ise 116 kadına karşı 363 erkek aday yer almaktadır. Kadınlar genellikle seçilme ihtimali düşük olan sıralara yerleştirilmekte, bu da temsiliyetin niteliksel olarak sorgulanmasını gerektirmektedir (Sumbas, 2023, s. 7). Partiler arasında da kadın temsiline yönelik önemli farklılıklar gözlemlenmektedir. Yeşil Sol Parti %43,8 ile en yüksek kadın aday oranına sahiptir. Bunu SOL Parti (%35), Türkiye Komünist Hareketi (%33,2) ve Halkın Kurtuluş Partisi (%32,8) izlemektedir. AKP %18,8, CHP %30,5, İYİ Parti %27,4 oranlarıyla orta düzeyde temsil sağlarken, YRP (%8,2), BBP (%14,3) ve MHP (%15) gibi partiler düşük oranlarla dikkat çekmektedir. Bağımsız adaylar arasında da yalnızca %7,3 oranında kadın yer almaktadır. Kadın temsiline dair bir diğer önemli unsur, TBMM'ye giren milletvekillerinin cinsiyete göre partisel dağılımıdır. 2023 seçimleri sonucunda AKP %18,7, CHP %17,7, İYİ Parti %11,6, MHP %8 oranında kadın vekil temsil oranına ulaşmıştır. Yeniden Refah Partisi ise tamamı erkek vekillerden oluşmaktadır. Buna karşın Yeşil Sol Parti %47,5,

Türkiye İşçi Partisi ise %25 oranlarıyla öne çıkmaktadır. Temsilin mekânsal boyutu da toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gözler önüne sermektedir. Büyükşehirlerde kadın temsil oranları görece yüksek iken, çoğu ilde kadın vekil sayısı bir ya da sıfırdır. Kadın aday sayısı da bölgesel olarak değişim göstermekte; Marmara bölgesi ilk sırada yer alırken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kadın aday sayısı sınırlı düzeydedir.

Sonuç olarak, Türkiye'de kadınların siyasal temsiline ilişkin veriler, temsilde adaletin sağlanmasında halen ciddi yapısal sorunlar bulunduğunu ortaya koymaktadır. Kota uygulamalarının yetersizliği, aday belirleme süreçlerindeki şeffaflık eksikliği ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesi, kadınların siyasal alanda dezavantajlı konumunu sürdürmektedir. Bu eşitsizliğin giderilmesi için stratejik ve kapsayıcı politikalar benimsenmeli; temsilde niteliksel eşitlik hedeflenmelidir. Bu da ancak demokratikleşme sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görülerek mümkün olabilecektir.

Türkiye’de Kadın Temsilinin Bölgesel ve Yerel Düzeydeki Görünümü

Kadın milletvekillerinin 2023 seçimleri itibarıyla yedi coğrafi bölgedeki dağılımı, siyasal katılımın bölgesel gelişmişlik düzeyiyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Marmara Bölgesi, 37 kadın milletvekili ile en yüksek temsil oranına sahiptir. İç Anadolu 17, Akdeniz 16, Ege ve Doğu Anadolu 15’er, Güneydoğu Anadolu 13 ve Karadeniz yalnızca 6 kadın vekille temsil edilmektedir. Bu veriler, özellikle Karadeniz’de kadın adaylara yönelik toplumsal ve siyasal engellerin halen güçlü olduğunu göstermektedir. Kadınların listelerdeki sıralamaları da temsilde belirleyici bir faktördür. Seçilen kadın vekillerin yalnızca 31’i birinci, 32’si ikinci ve 50’si üçüncü sıradan gelmiş, geri kalan büyük bölümü daha alt sıralardan seçilmiştir. Bu durum, kadınların listeye alınsa bile seçilebilir sıralarda yer bulamadığını, görünürlük ile temsil arasında fark olduğunu ortaya koymaktadır. Yerel seçimler de benzer bir tablo sunmaktadır. 2024 yerel seçimlerinde kadın belediye başkan aday oranı oldukça düşüktür. AK Parti’nin 1.211 erkek adaya karşılık sadece 27 kadın aday göstermesi bu durumun çarpıcı örneklerindendir. CHP, DEM Parti ve Bağımsız Türkiye Partisi kadın aday oranını görece artırmış olsa da genel tablo eşitsizliği sürdürmektedir. Özellikle seçilebilir pozisyonlara kadınların yerleştirilmemesi, yerel siyasette de temsilde eşitliğin uzağında olduğunu göstermektedir. Seçim sonuçları da bu eşitsizliği teyit etmektedir. CHP 32, DEM Parti 29 ve AK Parti 9 kadın belediye başkanı çıkarmış; MHP yalnızca 2, diğer partiler ise kadın belediye başkanı çıkaramamıştır. Büyükşehir ve il düzeyinde sadece 11 kadın belediye başkanının görev alması, yerel yönetimlerde kadın temsilinin son derece sınırlı kaldığını gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'de kadınların siyasal temsiline ilişkin veriler, temsilde adaletin sağlanmasında halen ciddi yapısal sorunlar bulunduğunu ortaya koymaktadır. Kota uygulamalarının yetersizliği, aday belirleme süreçlerindeki şeffaflık eksikliği ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesi, kadınların siyasal alanda dezavantajlı konumunu sürdürmektedir. Bu eşitsizliğin giderilmesi için stratejik ve kapsayıcı politikalar benimsenmeli; temsilde niteliksel eşitlik hedeflenmelidir. Bu da ancak demokratikleşme sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görülerek mümkün olabilecektir.

Sonuç

Kadınların siyasal temsiline dair yürütülen tartışmalar, yalnızca siyasal haklara erişim meselesiyle sınırlı olmayıp, daha geniş çaplı bir toplumsal dönüşüm ihtiyacına işaret etmektedir. Kadınların tarihsel olarak ataerkil normlarla şekillenen toplumsal rollere hapsedilmesi, siyasal, ekonomik ve sosyal yaşamda ikincil pozisyonlara itilmesine neden olmuştur. Bu durum, kadınların siyasal temsiline dair sorunların yalnızca temsil adaletsizliği bağlamında değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yapısal bir tezahürü olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Siyasal temsil hakkı, kadınların toplumsal özneleşme süreçlerinin temel taşlarından biri olup, bu nedenle kadınların siyasetteki varlığı yalnızca hukuki düzenlemelerle değil, aynı zamanda zihniyet dönüşümünü de içeren çok katmanlı bir mücadele süreciyle inşa edilmelidir.

Temsilde adalet, demokrasinin niteliksel düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, yalnızca kadınların sayısal olarak temsil edilmesi değil; karar alma mekanizmalarında etkili ve dönüştürücü biçimde yer almaları, demokratik kapsayıcılığın ve eşitliğin temel göstergelerindendir. Ancak kadınların siyasal temsiline yönelik engeller, yalnızca istatistiksel eşitsizliklerle sınırlı kalmayıp, liderlik konumlarına ulaşamama, erkek egemen siyasal söylem ve siyasi partilerdeki cinsiyetçi iç dinamikler gibi çok boyutlu yapısal sorunlar da temsilin niteliğini zayıflatmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir siyasal yapı inşa etmek, yalnızca kadınlar için değil, toplumun tamamı için daha adil, demokratik ve temsil gücü yüksek bir sistemin tesisi açısından yaşamsal öneme sahiptir. Kadınların kendi deneyimlerini siyasal zemine taşıyabilmeleri, yalnızca onların değil, tüm toplumun ihtiyaçlarına duyarlı politikaların geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu anlamda, toplumsal cinsiyet rolleriyle şekillenen normatif yapıların dönüşümü, kadınların siyasete katılımını kalıcı hâle getirecek en önemli etkenlerden biridir.

Kadınların siyasal haklar mücadelesi, tarihsel olarak feminist hareketlerin öncülüğünde gelişmiş ve farklı dalgalar aracılığıyla siyasal temsil sorununa yeni perspektifler kazandırmıştır. Birinci dalga eşit yurttaşlık haklarına odaklanırken; ikinci dalga, özel alanın da politik olduğunu savunarak görünmeyen emeği gündeme taşımıştır. Üçüncü dalga kimlik farklılıklarını ön plana çıkarırken; dördüncü dalga dijitalleşme aracılığıyla küresel kadın dayanışmasını güçlendirmiştir. Bu tarihsel gelişmeler, kadınların kamusal ve siyasal alandaki yerini dönüştürerek bugünkü tartışmalara zemin hazırlamıştır.

Günümüzde siyasal temsilde eşitliği sağlamak için yalnızca bireysel farkındalık yeterli değildir. Kurumsal yapılar ve siyasi partiler, bu dönüşümün temel aktörleri olmalıdır. Partilerin aday belirleme süreçleri, söylemleri ve iç yapılanmaları, kadınların temsiliyet düzeyini doğrudan etkilemektedir. Bu noktada, kadınların yalnızca seçim dönemlerinde vitrin olarak konumlandırılmaları değil, karar alma süreçlerine etkin katılımlarını sağlayacak liyakate dayalı, şeffaf ve kapsayıcı mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir. Kadınların siyasal temsiline dair engellerin başında, toplumda içselleştirilmiş cinsiyet kalıpları yer almaktadır. Kadının özel alana ait olduğu yönündeki yaygın inanç, onun kamusal alanda -özellikle liderlik pozisyonlarında- varlık göstermesini zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, medya söylemlerindeki cinsiyetçilik, kadınların siyaset yapma motivasyonunu olumsuz yönde etkilemekte ve seçmen davranışlarında önyargıların etkisini artırmaktadır.

Siyasi partilerdeki erkek egemen yapı, aday listelerinde kadınlara seçilebilir pozisyonlar açılmasını engellemekte; kadınların karar alma düzeylerinde etkin rol üstlenmelerini zorlaştırmaktadır. Bu sorun, sadece gelişmekte olan ülkelerde değil; gelişmiş demokrasilerde de belirli düzeylerde varlığını sürdürmektedir. Kadınların siyasal temsiline etki eden bir diğer faktör ise bakım emeği ve toplumsal rollerin dağılımıdır. Kadınların çocuk ve yaşlı bakımından sorumlu tutulduğu toplumlarda, siyasete zaman ve kaynak ayırma olanakları ciddi şekilde kısıtlanmaktadır. Bu bağlamda, devlet destekli çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kadınların siyasette sürdürülebilir bir kariyer inşa etmeleri açısından kritik bir ön koşuldur.

Kadınların eğitime erişimi ile siyasal katılımı arasında doğrudan bir ilişki olduğu bilinmektedir. Ancak kırsal alanlarda ve bazı toplumsal kesimlerde hâlen ciddi eğitim eşitsizlikleri sürmekte; bu da kadınların hem siyasal özneleşme sürecini hem de örgütlü siyasete katılımını olumsuz etkilemektedir. Ekonomik faktörler de kadınların siyasal katılımında belirleyici bir rol oynamaktadır. Seçim kampanyalarının maliyeti, kadınların siyasete atılmalarını engelleyen başlıca nedenlerden biridir. Kadınların ekonomik kaynaklara erişiminin sınırlı olması, adaylık süreçlerinde ciddi dezavantaj yaratmaktadır. Bu bağlamda, ekonomik destek fonlarının oluşturulması, bağış mekanizmalarının şeffaflaştırılması ve kadın adaylara pozitif ayrımcılık tanınması gerekmektedir. Tüm bu yapısal sorunlara karşın, kadınların siyasal temsiline yönelik çeşitli fırsatlar da mevcuttur. Bunların başında, cinsiyet kotası uygulamaları gelmektedir. Ancak bu uygulamaların etkin olabilmesi için yalnızca yasa düzeyinde var olmaları yetmemekte; siyasi partilerin tüzüklerinde, aday belirleme süreçlerinde ve denetim mekanizmalarında da somut karşılık bulmaları gerekmektedir. Fermuar sistemi gibi teknik yöntemlerle kota uygulamalarının niteliği artırılabilir.

Uluslararası kuruluşların sağladığı mentorluk, eğitim ve veri paylaşımı gibi destekler, kadın temsiline küresel iş birliği olanaklarını güçlendirmektedir. UN Women, IPU, IDEA gibi kuruluşlar; veri temelli politika üretimi, iyi uygulama paylaşımı ve izleme süreçlerinde önemli katkılar sunmaktadır. Kadın sivil toplum kuruluşları da bu sürecin vazgeçilmez aktörleridir. KA.DER, EŞİK ve Türk Kadınlar Birliği gibi yapılar; yalnızca aday sayısının artırılmasını değil, siyaset yapma biçimlerinin dönüşümünü de hedeflemektedir. Eğitim programları, kamuoyu kampanyaları ve politik baskı araçlarıyla toplumsal dönüşüme katkı sunmaktadırlar.

Bugün geline nokta, Türkiye’de kadınların siyasal temsili hâlâ %20’ler seviyesindedir. Yerel yönetimlerde bu oran daha da düşmektedir. Kadınların yalnızca görünür olduğu, ancak siyasetin öznesi olamadığı bir sistemde gerçek eşitlikten söz etmek mümkün değildir. Siyasal katılım yalnızca sayısal artışla değil; kadınların siyasal karar süreçlerine etkin ve dönüştürücü biçimde katılmasıyla anlam kazanmaktadır. Kadınların siyasal temsili ve karar alma süreçlerine etkin katılımı, yalnızca bireysel bir hak meselesi değil; aynı zamanda demokratik sistemlerin kapsayıcılığını ve meşruiyetini pekiştiren temel bir gerekliliktir. Türkiye’nin demokratikleşme sürecinin derinleşmesi, siyasal temsilin adalet ilkesine dayalı olarak çeşitlendirilmesiyle mümkün olacaktır. Bu bağlamda, kadınların siyasette eşit biçimde yer alabilmesi için çok boyutlu ve yapısal reformlara ihtiyaç duyulmaktadır.

İlk olarak, kadınların temsiline yönelik en etkili araçlardan biri olan yasal cinsiyet kotaları yalnızca aday listelerinde değil, seçilebilir sıralarda da uygulanmalı; fermuar sistemiyle

desteklenerek cinsiyet temelli ayrımcılığın önüne geçilmelidir. Bu kotaların yasal çerçevede zorunlu hale getirilmesi ve bağımsız denetim mekanizmalarıyla izlenmesi sağlanmalıdır.

Siyasi partiler, kadınların siyasete girişinde en önemli kapılar olduğundan, parti içi reformlar kritik önemdedir. Aday belirleme süreçleri şeffaflaştırılmalı; kadınların karar alma organlarında daha görünür hale gelmesi için iç tüzüklerde düzenlemelere gidilmelidir. Kadınların siyaset yolculuğuna daha erken yaşta hazırlanabilmesi için eğitim sistemine toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi entegre edilmeli, ilköğretimden itibaren eşitlikçi bir anlayış benimsetilmelidir. Genç kızlara yönelik liderlik ve siyasal farkındalık programları yaygınlaştırılarak kadınların gelecekteki siyasi aktörler olarak yetişmesi desteklenmelidir.

Kadınların siyasette karşılaştığı ekonomik engellerin aşılması için adaylara yönelik özel fonlar oluşturulmalı; kampanya süreçlerinde pozitif ayrımcılık sağlayacak destek mekanizmaları geliştirilmelidir. Kaynaklara erişimde adaletin sağlanması, bu sürecin sürdürülebilirliğini artıracaktır. Kadınların siyasal alandaki varlığını sürdürebilmesinin bir diğer ön koşulu da bakım yükünün azaltılmasıdır. Bu nedenle, özellikle kamusal çocuk bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalı; kadınların hem aile hem de siyaset yaşamını dengelemeleri kolaylaştırılmalıdır. Öte yandan, medya da siyasal toplumsallaşmanın önemli bir aracı olarak kadınların temsili konusunda sorumluluk üstlenmelidir. Kadın siyasetçilere yönelik cinsiyetçi dilin terk edilmesi, basmakalıp ve olumsuz imgelerin yerine güçlü kadın rol modellerinin sunulması, kamuoyunun algısını dönüştürecek önemli adımlardan biri olacaktır. Sivil toplumun katılımı, demokratik süreçlerin meşruiyeti açısından vazgeçilmezdir. Kadın odaklı sivil toplum kuruluşları politika yapım süreçlerine ve danışma kurullarına entegre edilmeli; bu yapıların bilgi, deneyim ve taban örgütlenme gücünden etkin biçimde faydalanılmalıdır. Tüm bu önerilerin etkili biçimde hayata geçirilebilmesi için veri temelli politikalar benimsenmeli; cinsiyete duyarlı veriler düzenli olarak toplanmalı, analiz edilmeli ve kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Bu veriler temel alınarak ilerleme düzeyi yıllık raporlarla izlenmeli; şeffaf ve hesap verebilir bir sistem kurulmalıdır.

Sonuç olarak, kadınların siyasette eşit ve etkin biçimde yer alması yalnızca bireysel düzeyde bir hak arayışı değil; toplumsal gelişmişlik, siyasal katılımın meşruiyeti ve demokrasinin derinleşmesi açısından da zorunlu bir dönüşümdür. Kadın temsili, toplumun tüm kesimlerinin sesi olma iddiasındaki demokratik düzenin güvenilirliğini artıracak; toplumsal adaleti ve kapsayıcılığı güçlendirecektir. Bu nedenle kadınların siyasette yer alması, sadece kadınların değil; tüm toplumun ortak sorumluluğu ve kazanımı olarak değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Acar-Savran, G. (2008). Özel/Kamusal, Yerel/Evrensel: İkilikleri Aşan Bir Feminizme Doğru. *Praksis* 8, 255-306.
- Adalet ve Kalkınma Partisi (2023). *Adalet ve Kalkınma Partisi Parti Tüzüğü*. Erişim: <https://www.akparti.org.tr/media/asbklfdx/ak-parti-tuzuk.pdf> (05.05.2025).
- Akal, C. (1994). Kadın Bedeni, Kadın Kimliği: Kadınlık Durumunun Politikası. Metis Yayınları.
- Aldemir, C. & Budak, C. (2018). Cam Tavanı Kırma: Parlamentoda Cinsiyet Kotası. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 16(61), 37-64.
- Alp, H. (2023). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Siyasal Hayatta Kadın Temsiliyeti ve 14 Mayıs 2023 Milletvekili Seçimleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Anlambilim Mtü Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 3(1), 203-211.
- Altındal, A. (1980). *Türkiye’de Kadın (Marksist Bir Yaklaşım)*. İstanbul: Havass Yayınları, 3. Baskı.
- Arat, N. (1998). *Aydınlanmanın Kadınları*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Argunşah, H. (2002). *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Armaoğlu, F. (1953). *Seçim Sistemleri*. Ankara: Güney Matbaası.
- Ashwini, B. J., & Ganiger, S. V. (2013). Strategies for Strengthening Women’s Position and Political Participation in Local Self Government: An Exploratory Study. *Golden Research Thoughts*, 2(11), 1-6.
- Aytekin, B. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Kuramı: Türkiye’de Kadın Emeğinin Etkinlik Çözümlemesi.
- Başar, C. K. (2021). Antik Yunan’da Cinsiyet Rollerini. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(2), 1329-1361.
- Beetham, D. (2006), “Political Legitimacy”, *The Blackwell Companion to Political Sociology*, Editör: K. Nash and A. Scott. Usa: Blackwell Publishing.
- Berktaş, F., (2010) *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları, 3. Baskı.
- Bernhard, R., Shames, S., & Teele, D. (2020). To Emerge? Breadwinning, Motherhood, and Women’s Decisions to Run for Office. *American Political Science Review*, 115(2), 379-394.
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. Karar No. 217 A (Id), Un Doc. N810, 10/12/1948. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
- Birleşmiş Milletler. (1966). Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>
- Cankurtaran, Ö., & Kelebek, G. (2021). Toplumsal Cinsiyete Dair Kavramlar.
- Caranny-Francis, A. (2002). Gender studies: terms and debates (Elektronik sürüm). Londra: Palgrave Macmillan, s, 1-4.
- Cattleya, L. (2010). *Increasing Women’s Political Participation and Strengthening Good Governance in Indonesia Program*. Oslo: Norad Collected Reviews (The Norwegian Agency For Development Cooperation), 6-7.

- Cumhuriyet Halk Partisi (2024). Cumhuriyet Halk Partisi Parti Tüzüğü. Erişim: <https://media.chp.org.tr/yayinlar/files/2024/9/27/08b02ebe-5d97-4816-9acc-f5c0ef719ca8.pdf> (05.05.2025).
- Çağlar, N. (2016). Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(4).
- Çaha, H. (2014). *Değişen Türkiye’de Kadın*. İstanbul: Kadem Yayınları.
- Çakır, S. (2001) Bir’in Nostaljisinden Kurtulmak: Siyaset Teorisine ve Pratiğine Cinsiyet Açısından Bakış. İçinde: *Yerli Bir Feminizme Doğru*. A. İlyasoğlu & N. Akgökçe (Yay Haz), İstanbul: Sel Yayıncılık, 385-422.
- Çakır, S. (2008). *1908’in Kadınlar Açısından Anlamı. 19 Temmuz 2008*. Erişim: <https://m.bianet.org/bianet/kadin/108437-1908-in-kadınlar-acısından-anlamı> (10.05.2025).
- Çakır, S. (2013). *Erkek Kulübünde Siyaset, Kadın Parlamenterle Sözlü Tarih*. İstanbul: Versus Yayınları.
- Çakır, S.L (1996). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları, 2. Basım.
- Çorbacı, Ş. (2025). *Siyasi Partilerde Kadın Temsili: Engeller, Fırsatlar ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Daly, M. E. (2005). Gender Mainstreaming in Theory and Practice. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, (12)3. <https://doi.org/10.1093/sp/jxi023>
- Değirmenci, N. (2022). Türkiye’de Kadının Siyasal Temsil Sorunu Üzerine Bir İnceleme. *Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 409–430.
- Demir, Z. (2015). Kadınların Siyasete Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Stratejiler. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 35-47.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açidan İncelenmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(511), 12-27.
- Demokrasi ve Atılım Partisi (2023). *Demokrasi ve Atılım Partisi Parti Tüzüğü. Demokrasi ve Atılım Partisi*. Erişim: <https://cdn.devapartisi.org/deva-tzk003-112020-tr-tuzuk.pdf> (05.05.2025).
- Donovan, J. (1997). *Feminist Teori*. Çeviren: Aksu Bora, Fevziye Sayıla, Meltem Ağduk Gevrek. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Duflo, E. (2012). Women Empowerment and Economic Development. *Journal of Economic Literature*, 50(4), 1051–1079.
- Ecevit, Y. (2021). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları*. Ankara: Ceid Yayınları.
- Eroğlu, F. (2011). *Avrupa Ülkeleri Anayasalarında Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Erkek Eşitliği ile İlgili Düzenlemeler*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Araştırma Merkezi.
- Esirgen S. & Bozkurt, N. (2019) Türk Hukuk Tarihinde Kadın. İçinde: *Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*. Editörler: Gülriz Uygur, Nadire Özdemir, 91-114. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2. Baskı.
- Fox, R. L., & J. L. Lawless. (2011). Gendered Perceptions And Political Candidacies: A Central Barrier To Women’s Equality In Electoral Politics. *American Journal of Political Science* 55(1), 59–73.

- Franceschet, S., Krook, M. L. & Piscopo, J. M. (2012). *The Impact of Gender Quotas*. Oxford University Press.
- Gençkaya, Ö. F. & Yanar, E. (2021). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Yerel Yönetimler: Kadın Belediye Başkanları Fark Yaratıyor Mu? İçinde: *Sivil Toplum, Demokrasi ve Kent Yönetimi*, Editörler: Ruşen Keleş & Esmeray Alacadağlı, 400-434. Ankara: Astana Yayınları.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi* 10, 5-60.
- Gündüz, A. (2012). Tarihi Süreci İçerisinde Türk Toplumunda ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi. *International Journal of Social Science*, (5)5, 129-148.
- Güneş-Ayata, A. (2015). Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı. İçinde: *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. Editör: Şirin Tekeli. 261-279. İstanbul: İletişim.
- Gürleyen, S. (2012). *Siyasi Temsil Teorisi: Kavram, Tarih, Felsefe*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güzel, M., & Keskin, S. (2019). Örselenen Kimlik İçin Sosyal Medyatik ‘İyileşme/Normalleşme’: Engelli Evlilik Topluluklarında Kimliğin ‘Mürüvvetini’ Görmek. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (32), 420-440.
- Heywood, A. (2007). *Siyasi İdeolojileri*. Ankara: Adres Yayınları.
- Hırata, H., Laborie, F., Le Doare, H. & Senotier, D. (2007). *Eleştirel Feminizm Sözlüğü*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Inter-Parliamentary Union. (2025). Inter-Parliamentary Union: <https://www.ipu.org/> Adresinden Alındı (10.02.2025).
- İnan, A. (1982). *Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması, Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*. İstanbul: Atatürk Kitapları Dizisi: 3, Milli Eğitim Basımevi, 4. Baskı.
- İyi Parti. (2020). İyi Parti Parti Tüzüğü. İyi Parti. Erişim: <https://www.iyiparti.org.tr/tuzuk.pdf> (5 Mayıs 2025).
- Judge, D. (1999). *Representation: Theory and Practice in Britain*. London: Routledge Press.
- Ka. Der, (2002). *Kadın Siyasetçinin El Kitabı*. İstanbul: Acar Matbaacılık.
- Kan, M. E. (2023). Türkiye’de Siyasi Partilerin Kadınlara Yönelik Politikaları: 27. Dönem TBMM Kanun Teklifleri Üzerinden Bir İnceleme. İçinde: *Kadın ve Devlet Sorun ve Çözüm Temelinde Bir Suret*, Editör: Şeren, G. Y. ve Özden, M., Ankara: Gazi Kitabevi, 121-147.
- Kantar, G., & Demirbay, G. T. (2023). Erken Cumhuriyet Döneminde Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Nezihe Muhiddin ve Kadınlar Halk Fırkası Üzerine Bir İnceleme. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. Yılı Özel Sayısı), 155-163.
- Kathleen, B. J. (1993). *Compassionate Authority: Democracy and Representation of Women*. New York: Routledge.
- Keser, A., Çelik, M., & Ercan, E. (2021). Türkiye’de kadınların siyasal temsili ve toplumsal cinsiyet. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 76(1), 191-229.
- Kılıç, S. (1991). Osmanlı Aydınlarının Kalemile Türk Kadını ve Türkiye’de Kadın Haklarının Gelişimi. *Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Dergisi*, 1(5), 83-95.

- Konan, B. (2011). Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60 (1), 157-174.
- Krook, M. L., & Norris, P. (2014). Beyond Quotas: Strategies to Promote Gender Equality in Elected Office. *Political Studies*, 62(1), 2-20.
- Matland, R. E. (2005). Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment And Electoral Systems. In J. Ballington & A. Karam (Eds.), *Women in Parliament: Beyond Numbers* (93-110). Stockholm, Sweden: Trydells Tryckeri Ab.
- Mermutlu, M., & Taş Çetin, M. (2023). Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset: Kadınların Temsili ve Katılımı. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Milliyetçi Hareket Partisi (2024). Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü. Erişim: https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_tuzuk_2024.pdf (5 Mayıs 2025).
- Norris, P., & Inglehart, R. (2008). *Cracking The Marble Ceiling: Cultural Barriers Facing Women Leaders*. Harvard University Report.
- Okin, S. M. (1979). *Women in Western Political Thought*. Princeton University Press.
- Özgen, Ö. ve Ufuk, H., (2001). *Kırsal Kesimde Kadın Eğitimi*. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, Ankara. 1050-1063.
- Özgül, B. (2002), *Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Öztürk, Z. A. (2012). Uluslararası Siyasette ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 83-103.
- Phillips, A. (1995). *Demokrasinin Cinsiyeti*. Çeviren: Alev Türker. İstanbul: Metis Yayınları.
- Pitkin, H. F. (2014). *Temsil Kavramı*. Çev.: Seda Erkoç, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Rhode, D. L. (2017). *Women And Leadership*, Oxford University Press, Oxford.
- Sapiro, V. (1981). Research Frontier Essay: When Are Interests Interesting? The Problem of Political Representation of Women. *American Political Science Association*, (75)3. 701-716.
- Sargut, B. D. D. (2021). Kalkınma Planları Kapsamında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Kalkınma Planlarındaki Yerinin Analizi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(4), 71-82.
- Schwartz, N. L. (1988). *Political Representation And Community*. Chicago: The University Of Chicago Press.
- Sumbas, A. (2020). Gendered Local Politics: The Barriers To Women's Representation in Turkey. *Democratization* 27(4), 570-587.
- Supporting Democracy Worldwide (2025). Tarihinde International Idea. Erişim: <https://www.idea.int/> (02.10.2025).
- Süğü, T. (2019). Türkiyede Kadınların Siyasal Temsili: Yapısal Faktörlerin Analizi (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Şenel, Ş. (2013). Kadın ve Siyaset. Düşünce Dünyasında. *Türkiz*, 4(20), 7-30.

- Tekeli, Ş. (1982). Türkiye’de Kadının Siyasal Hayattaki Yeri. İçinde: N. Abadan-Unat (Der.) *Türk Toplumunda Kadın*. İstanbul: Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları, 375-396.
- Tekeli, Ş. (1996). *Kadınların Siyasetten Dışlanmışlıklarının 55 Yıllık Öyküsü*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları.
- Tokgöz O. (1994) Kadın Seçmen İmgesi: Türkiye’de Kadının Bireysel Siyasal Katılımı Üzerine Bir Deneme. *Amme İdaresi Dergisi*, 27(4), 97-115.
- Toprak, Z. (2022). *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Turan, H. (2013). *Belediyelerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Uygulamaları: Büyükşehir Belediyelerinin Stratejik Planları Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türeli, N. & Çağlar, N. (2010). Yerel Yönetimde Kadın Temsili - Isparta İli Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 1(2), 16-40.
- Türkiye İşçi Partisi (2022). *Türkiye İşçi Partisi Parti Tüzüğü*. Erişim: <https://tip.org.tr/tuzuk/> (05.05.2025).
- Türkoğlu, B. & Sayılan, G. (2016). *Politik Psikoloji Çalışmalarında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsel Azınlıklara Yönelik Tutumlar İçinde Siyaset Psikolojisi*. Ankara: Nobel Akademi.
- Tüsiad-Kagider. (2008). *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği*. İstanbul: Tüsiad-Kagider.
- Un Women (2025). *For all Women and Girls*. Erişim: <https://www.unwomen.org/En> (10.02.2025).
- Undp (2018). *Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması*. Erişim: <https://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/undp-tr-genderguide-tr.pdf> (02.10.2025).
- Varlık, Ü. & Ören, B. (2003). Demokrasi ve Temsil. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 172-185.
- Waylen, G. (1998). *Gender, Feminism and the State: An Overview*. *Gender, Politics and the State*. London: Routledge.
- Women Political Leaders. (2025). *Women Political Leaders* Erişim: <https://www.womenpoliticalleaders.org/about/> (10.02.2025).
- Yaraman, A. (2015). *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili (1935-1999)*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yeniden Refah Partisi (2022). *Yeniden Refah Partisi Parti Tüzüğü*. Erişim: <https://yenidenrefahpartisi.org.tr/page/parti-tuzugu/12> (05.05.2025).
- YÖK (2022). *Yüksek Öğretim Kurumu*. Erişim: <https://istatistik.yok.gov.tr/> (10.11.2022).
- Yurdagül, Y. (2013). Yerel Siyasette Temsil Sorununu Aşma Stratejisi Olarak Kadın Siyasetçilerin Medyayı Kullanma Biçimleri (Erzurum Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2).